

ความรู้ เจตคติของมารดาต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน

นางสาวนิตยัตติญา ดวงใจ

พยาบาลวิชาชีพ ระดับปฏิบัติการ

บทคัดย่อ

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนานในช่วง 6 เดือนแรกหลังคลอดจะประสบความสำเร็จได้มาก ถ้ามารดามีความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับทักษะและเทคนิคในการให้นมบุตร มีเจตคติที่ดีและความตั้งใจที่ดี การศึกษาเชิงพรรณนานี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความรู้ เจตคติของมารดาหลังคลอดที่มีต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ระหว่างเดือนตุลาคม 2550 ถึง เดือนพฤษภาคม 2551 จำนวน 100 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษาพบว่ามารดาส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 21 – 30 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายร้อยละ 30 มัธยมศึกษาตอนต้นร้อยละ 26 และระดับปริญญาตรีร้อยละ 16 ไม่ได้ประกอบอาชีพร้อยละ 36 และ รับจ้างพบร้อยละ 30 มารดาหลังคลอดส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในภาพรวมดี ข้อที่ตอบถูกมากที่สุดคือ ก่อนและหลังให้นมลูก แม่ควรล้างมือหรือเช็ดหัวนมทุกครั้ง(ร้อยละ99) รองมาคือนมผสมได้รับการปรุงแต่งให้มีสารอาหารครบถ้วนมากกว่านมแม่(ร้อยละ 96) และแม่กับลูกจะรักและผูกพันกันมากขึ้นถ้าเลี้ยงลูกด้วยนมแม่(ร้อยละ95) ส่วนข้อที่มารดาตอบถูกน้อยที่สุดคือ ในแต่ละมื้อควรให้ลูกดูดนมจนเกลี้ยงเต้าที่ละข้าง ถ้าลูกดูดนมแม่แต่ละมือไม่หมดเต้า ให้บีบ หรือปัมน้ำนมที่เหลือให้หมดเต้า (ร้อยละ 3)และถ้าลูกดูดนมแม่แรงจะทำให้หัวนมแตกได้(ร้อยละ48)

เมื่อศึกษาถึงเจตคติต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ พบว่ามารดาส่วนใหญ่เห็นด้วยอย่างยิ่งกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ว่าเป็นการสร้างสัมพันธ์อันดีระหว่างแม่ลูก(ร้อยละ 85) ส่วนมารดาร้อยละ 38 คิดว่านมแม่ไม่สามารถทดแทนได้ด้วยนมหรืออาหารชนิดอื่น และร้อยละ 37 ไม่เห็นด้วยว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นสิ่งล้ำสมัยเมื่อเทียบกับการเลี้ยงลูกด้วยนมผสม ร้อยละ 12 ไม่เห็นด้วยว่าการให้นมลูกทำให้รู้สึกเหนื่อยอ่อนเพลีย และทำให้ไม่มีเวลาพักผ่อน

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า มารดาส่วนใหญ่มีความรู้และเจตคติที่ดีเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน แต่มารดาส่วนใหญ่ทำงานนอกบ้านคือ ทำงานในบริษัทเอกชน ทำให้ไม่สามารถลาหยุดหลังคลอดเป็นระยะเวลาอันนานได้มารดาจึงต้องฝากลูกให้ ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นผู้ดูแลและ

มารดาส่วนใหญ่คิดว่า การบีบเก็บน้ำนมก่อให้เกิดความยุ่งยากระหว่างปฏิบัติงาน ดังนั้นจึงเลี้ยงด้วยนมผสม ทำให้อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนไม่เพิ่มขึ้นเท่าที่ควร

บทนำ

เด็กเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศในอนาคต ดังนั้นเด็กจึงจำเป็นต้องได้รับการดูแลอย่างดี เพื่อให้มีร่างกายสมบูรณ์ แข็งแรง เจริญเติบโตสมวัย มีสุขภาพจิตดี มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีสติปัญญาที่เฉลียวฉลาด มีความรับผิดชอบ มีจริยธรรม และสามารถดำรงตนอยู่ในครอบครัวและสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งกลวิธีสำคัญอย่างหนึ่งที่ต้องการอนามัยโลกได้เสนอให้เป็นวิธีในการพัฒนาคุณภาพชีวิต คือการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เพราะนมแม่เป็นอาหารที่ดีที่สุดและเหมาะสมที่สุดสำหรับทารกช่วง 6 เดือนแรกเกิดหลังคลอด นิตยา โปสาวาท และคณะ(2552) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เพียงอย่างเดียวอย่างน้อย 6 เดือนของหญิงหลังคลอด โรงพยาบาลคำม่วง อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่าเจตคติต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เพียงอย่างเดียวอย่างน้อย 6 เดือน เห็นด้วยมาก 3 อันดับแรกคือ การเลี้ยงลูกนมแม่เพียงอย่างเดียวอย่างน้อย 6 เดือนเป็นการส่งเสริมสัมพันธ์ภาพระหว่างแม่-ลูก ให้ใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้น ร้อยละ 98.1 ,สะดวก สะอาด ประหยัด ร้อยละ 98.1 , ช่วยในการขับขี้เทาของลูกเมื่อแรกเกิดร้อยละ 86.5 เนื่องจากในนมแม่มีสารอาหารที่ครบถ้วน มีสัดส่วนเหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของร่างกาย และสมอง น้ำนมแม่ง่ายย่อยและยังประกอบไปด้วยสารให้ภู มิต้านทานโรคติดเชื้อต่าง ๆ เช่น โรคท้องเสีย โรคระบบทางเดินอาหาร โรคระบบทางเดินหายใจซึ่งเป็นสาเหตุการตายที่สำคัญของทารก เป็นต้น นอกจากนี้ในน้ำนมแม่มยังมี Secretory IgA ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดโรคมุมิแพ้น้อยลง และไม่มี B -lactoglobulin ซึ่งเป็นโปรตีนชนิดหนึ่งที่พบในน้ำนมวัว นอกจากนี้คุณค่าของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มยังมีประโยชน์ต่อแม่ คือ จะมีอัตราเสี่ยงต่อการเกิดมะเร็งเต้านมและมะเร็งรังไข่ได้น้อยลงอีกด้วย

ถึงแม้ว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จะมีคุณประโยชน์นานัปการ แต่ปัจจุบันนี้พบว่าแนวโน้มการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ลดลง จากการศึกษาประสิทธิผลของการบูรณาการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่ออัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว นาน 6 เดือน ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ จังหวัดนครสวรรค์ โดย ไสววรรณ ไผ่ประเสริฐ และคณะ (2547) พบว่า อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว นาน 6 เดือน เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 14 เป็นร้อยละ 25 โดยปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ ต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว นาน 6 เดือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ ระดับ การศึกษา และการประกอบอาชีพของมารดา ซึ่ง สาเหตุที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ไม่ยั่งยืน สัมพันธ์กับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางสังคม และเศรษฐกิจ คือ การประกอบอาชีพนอกบ้าน ไม่สะดวกในการให้นมแม่ การให้นมผสมทำให้ลูกไม่ดูดนมแม่ เป็นต้น จากการศึกษาพบว่า การให้คำปรึกษาแนะนำการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และ การแก้ไขปัญหาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่แบบบูรณาการทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องเชื่อมโยงตลอดทุกระยะ ตั้งแต่ฝากครรภ์จนหลังคลอด 6 เดือน มีแนวโน้มเพิ่มผลสำเร็จการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และควรให้การปรึกษาเพิ่มขึ้น ในกลุ่มจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และกลุ่มประกอบอาชีพนอกบ้าน จากการศึกษาของกาญจนา เอกปี ฌมาย์ และศรี นยา พงศ์พันธุ์(2540) ศึกษาในกลุ่มมารดาที่มีบุตรอายุระหว่าง 4 ถึง 18 เดือน จำนวน 474 คน ในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ 2540 ถึง

เดือนสิงหาคม 2540 พบว่ามีการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวอย่างน้อย 4 เดือน ร้อยละ 31.0 มีการเริ่มป้อนข้าวหรือข้าวกับกล้วยแก่บุตรในช่วง 1 เดือน ถึง 4 เดือนแรกหลังคลอดร้อยละ 83.5 และพบว่ากลุ่มมารดาที่มีการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวไม่ครบ 4 เดือน มีปัญหาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มากกว่ากลุ่มที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ครบ 4 เดือน ถึง 1.8 เท่า ซึ่งส่วนใหญ่ เป็นปัญหาน้ำนมไม่เพียงพอ(ร้อยละ 12.4)

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับสัญชาตญาณของมนุษย์เพียงอย่างเดียว มารดาจึงจำเป็นต้องได้รับการเรียนรู้และการสนับสนุนจากทีมบุคลากร ตามความจำเป็นและความต้องการของแต่ละบุคคล ซึ่งการที่มารดาจะประสบความสำเร็จในการเลี้ยงบุตรด้วยนมตนเองนั้น มารดาจะต้องมีความตั้งใจและต้องการที่จะเลี้ยงบุตรด้วยนมตนเอง ถ้าบุคลากรทางการแพทย์ไม่ได้ให้ การช่วยเหลือเท่าที่ควร มารดา อาจไม่ประสบความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ไม่เห็นความสำคัญ ของนมแม่ รวมทั้งอาจเลิกให้นมแม่ไปในที่สุด อุปสรรคที่สำคัญของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่คือ การที่มารดาขาดความเชื่อมั่นหรือขาดความมั่นใจในความสามารถของตนเองในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่คิดว่าตนเองมีน้ำนมไม่เพียงพอจะเลี้ยงบุตรและนำไปสู่การตัดสินใจเลี้ยงลูกด้วยนมผสมแทน มีการหย่านมแม่เร็วขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของอุทัยวรรณ ตรีรัตน์พันธ์ ที่พบว่า ร้อยละ 32.0 ของมารดาที่ไม่ประสบความสำเร็จในการให้นมบุตรนั้นมีสาเหตุมาจากการมีน้ำนมไม่เพียงพอ ซึ่งปัญหาดังกล่าว มักพบในมารดาอายุน้อย หรือมารดาที่คลอดบุตรคนแรก และหากมารดาได้รับการช่วยเหลือ ประคับประคอง กระตุ้นให้เกิดกำลังใจ มีความมั่นใจ และได้รับประสบการณ์ที่พึงพอใจในการให้นมตนเองแก่บุตร จะทำให้ประสบความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งจะทำให้มารดาเลี้ยงลูกด้วยนมตนเองอย่างต่อเนื่อง และมีระยะเวลาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่นานขึ้นอีกด้วย

ประเทศไทยเริ่มต้นตัวกับปัญหาอัตราและระยะเวลาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มากขึ้น โดยได้บรรจุการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520-พ.ศ. 2524) เป็นต้นมา แต่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ได้กำหนดเป็นนโยบายที่ชัดเจน โดยตั้งเป็นโครงการสายสัมพันธ์แม่-ลูก โดยใช้บันไดสิบขั้นสู่ความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นแนวทางในการดำเนินงาน จากการประเมินผลการดำเนินการของโครงการสายสัมพันธ์แม่-ลูก ที่ผ่านมามีพบว่า อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวในประเทศไทยมีเพียงร้อยละ 3.6 เท่านั้น ซึ่งน้อยกว่าเป้าหมายตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ที่มีเป้าหมายให้มารดาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนถึงร้อยละ 95 ส่วนผลลัพธ์โรงพยาบาลสายใยรักแห่งครอบครัว ระดับทอง มีเป้าหมายร้อยละ 25 หรือเพิ่มขึ้นจากฐานข้อมูลเดิมอย่างน้อยร้อยละ 2.5

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ 5 นครราชสีมา ได้ จัดรูปแบบบริการส่งเสริม การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่แก่ผู้รับบริการตั้งแต่ คลินิกฝากครรภ์ ห้องคลอด ห้องหลังคลอด และคลินิก สุขภาพเด็กดี ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่า มีผู้มารับบริการในคลินิกต่าง ๆ จากหลากหลาย

อาชีพ ส่วนใหญ่เป็นสตรีที่ทำงานนอกบ้านและมีช่วงเวลาคลอດได้เพียง 3 เดือน เมื่อตนเองกลับไปทำงานจะมีปู่ ย่า ตา ยาย เป็นผู้เลี้ยงดูแทน จึงไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้อย่างต่อเนื่อง

ในปีงบประมาณ 2550 (เดือนตุลาคม 2549 ถึง เดือน กันยายน 2550) พบว่าอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือนของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพมีเพียงร้อยละ 2.5 ซึ่งยังต่ำกว่าเกณฑ์เป้าหมาย ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาเกี่ยวกับความรู้ เจตคติ ของมารดา ต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน โดยศึกษาในมารดา ที่พบบุตรมารับบริการที่คลินิกเด็กดี โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ เพื่อนำข้อมูลมาวางแผนในการให้บริการ โดยมุ่งหวังให้เกิดความรู้ เจตคติที่ดีต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งจะทำให้เกิดความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความรู้ เจตคติ ของมารดาต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน
2. เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวางแผนในการให้บริการ ส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน

วิธีการดำเนินงาน/วิธีการศึกษา/ขอบเขตงาน

เป็นการศึกษาในกลุ่มมารดาหลังคลอดที่พบบุตรมารับบริการที่คลินิกเด็กดี โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ 5 ในระหว่างเดือน ตุลาคม 2550 - เดือนพฤษภาคม 2551

การดำเนินการศึกษา

1. ศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
2. สร้างและทดสอบเครื่องมือ ดังนั้น การตรวจสอบความถูกต้องตามเนื้อหา(content validity) ตรวจสอบเนื้อหา ความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และความถูกต้องของภาษาโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่านแบบสอบถามเรื่องความรู้เรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และผ่านการทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยสอบถามมารดาที่พบบุตรมารับบริการที่คลินิกเด็กดี จำนวน 10 คน ใช้สูตร KR- 20 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.76 ส่วนแบบสอบถามเกี่ยวกับเจตคติของมารดาต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ผ่านการทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach มีค่าความเชื่อมั่น 0.73
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยสัมภาษณ์มารดาเป็นรายบุคคล โดยการอ่านแบบสอบถามให้มารดาตอบ หรือ ให้มารดาอ่านแบบสอบถามแล้วตอบเองโดยที่ศึกษาอธิบายข้อคำถามของแบบสอบถามให้มารดาเข้าใจก่อน
4. การวิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ แจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการดำเนินงาน/ผลการศึกษา

ข้อมูลทั่วไปของมารดา

มารดาส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 26 - 30 ปี ร้อยละ 37 รองลงมาคืออายุช่วง 21 - 25 ปี ร้อยละ 33 และอายุน้อยกว่า 20 ปี ร้อยละ 30 ซึ่งเป็นการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น (Teenage pregnancy) อาชีพของมารดาส่วนใหญ่คือ เป็นแม่บ้าน ร้อยละ 42 รองลงมาคือ รับจ้าง ร้อยละ 36 และรับราชการ ร้อยละ 22 ส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 40 รองลงมาคือ มัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 35 และปริญญาตรี ร้อยละ 25 รายได้ของครอบครัวส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 5,000 - 10,000 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 42) รองลงมาคือ 10,001 - 15,000 บาท ร้อยละ 21 และรายได้ น้อยกว่า 5,000 บาท ร้อยละ 37 ส่วนจำนวนวันที่มารดาสามารถลาคลอดได้นานที่สุดคือ 3 เดือน ร้อยละ 38 และ 1 เดือน 15 วัน ร้อยละ 6 ลักษณะของครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวขยายจำนวน 58 ราย (ร้อยละ 58) ครอบครัวเดี่ยว จำนวน 42 ราย (ร้อยละ 42) ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไป (N= 100)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อายุ(ปี)		
- <20	30	30
- 21-25	33	33
- 26-30	37	37
อาชีพ		
- แม่บ้าน	42	42
- รับจ้าง	36	36
- รับราชการ	22	22
การศึกษา		
- มัธยมศึกษาตอนต้น	35	35
- มัธยมศึกษาตอนปลาย	40	40
- ปริญญาตรี	25	25
รายได้ครอบครัว(บาท/เดือน)		
- <5,000	37	37
- 5,000-10,000	42	42
- ≥10,000	21	21
จำนวนวันที่ลาคลอด		
- 1 เดือน 15 วัน	6	6
- 3 เดือน	38	38
ลักษณะครอบครัว		
- ครอบครัวเดี่ยว	58	58
- ครอบครัวขยาย	42	42

ภาวะสุขภาพของมารดา การตั้งครรภ์ การคลอด และภาวะสุขภาพของบุตร

พบว่ามารดาจำนวน 93 ราย ไม่มีโรคประจำตัว ส่วน 7 ราย มีโรคประจำตัว ดังนี้ โรคซีด 1 ราย โรคหอบหืด 3 ราย โรคไวรัสตับอักเสบบี 1 ราย โรคภูมิแพ้ 1 ราย โรคกระเพาะอาหาร 1 ราย ส่วนใหญ่มารดาตั้งครรภ์แรก(ร้อยละ 60) รองลงมาคือ มารดาครรภ์ที่สอง(ร้อยละ

27) และมารดาครรภ์ที่สาม(ร้อยละ 13) ส่วนใหญ่ฝากครรภ์ที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ(ร้อยละ 68) รองลงมาคือ โรงพยาบาลอื่นช ของรัฐ (ร้อยละ 20) และโรงพยาบาลเอกชน(ร้อยละ 12) มารดาส่วนใหญ่คลอดเองทางช่องคลอด(ร้อยละ 71) รองลงมาคือผ่าตัดคลอด (ร้อยละ 27) และคลอดโดยใช้เครื่องดูดสุญญากาศ (ร้อยละ 2) มีภาวะแทรกซ้อนช่วงหลังคลอด(ร้อยละ 4) จากการมีภาวะความดันโลหิตสูงช่วงหลังคลอดจำนวน 1 ราย, มีภาวะตกเลือดหลังคลอดจำนวน 2 ราย, มีภาวะไอไม่หยุดหลังผ่าตัดคลอดบุตร จำนวน 1 ราย น้ำหนักทารกแรกเกิดอยู่ในเกณฑ์ปกติที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนดคือ 2500 กรัม – 4000 กรัม ร้อยละ 92 พบทารกแรกเกิดน้ำหนักน้อยกว่า 2500 กรัม ร้อยละ 8 ทารกแรกเกิดมีสุขภาพแข็งแรงไม่มีภาวะแทรกซ้อนร้อยละ 96 ส่วนร้อยละ 4 พบว่ามีภาวะแทรกซ้อนดังนี้ มีภาวะตัวเหลือง 1 ราย มีภาวะหนังตาตก 1 ราย น้ำหนักน้อย 2 ราย ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ภาวะสุขภาพของมารดา การตั้งครรภ์ การคลอด และภาวะสุขภาพของบุตร (N= 100)

ภาวะสุขภาพของมารดา การตั้งครรภ์ การคลอด และภาวะสุขภาพของบุตร	จำนวน(คน)	ร้อยละ
โรคประจำตัว		
- ไม่มีโรคประจำตัว	93	93
- มีโรคประจำตัว	7	7
ลำดับของการตั้งครรภ์		
- ครรภ์แรก	60	60
- ครรภ์ที่สอง	27	27
- ครรภ์ที่สาม	13	13
สถานที่ฝากครรภ์		
- ร.พ. ส่งเสริมสุขภาพ	68	68
- ร.พ. รัฐบาลอื่น	20	20
- ร.พ. เอกชน	12	12
ชนิดการคลอด		
- คลอดปกติทางช่องคลอด	71	71
- ผ่าตัดคลอด	27	27
- ใช้เครื่องดูดสุญญากาศ	2	2
น้ำหนักแรกเกิด(กรัม)		
- <2,500	8	8
- 2,500-4,000	92	92

ในการศึกษาความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่พบว่า มารดาหลังคลอดส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในภาพรวมดี โดยข้อที่ตอบถูกมากที่สุดคือ ก่อนและหลังให้นมลูก แม่ควรล้างมือหรือเช็ดหัวนมทุกครั้ง (ร้อยละ 99) รองลงมาคือ นมผสมได้รับการปรุงแต่งให้มีสารอาหารครบถ้วนมากกว่านมแม่(ร้อยละ 96) และแม่กับลูกจะรักและผูกพันกันมากขึ้นถ้าเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ (ร้อยละ 95) ส่วนข้อที่มารดาตอบถูกน้อยที่สุดคือ ในแต่ละมือควรให้ลูกดูดนมจนเกลี้ยงเต้าที่ละข้าง ถ้าลูกดูดนมแม่แต่ละมือไม่หมดเต้า ให้บีบ หรือปัมน้ำนมที่เหลือให้หมดเต้า(ร้อยละ 38) และ ถ้าลูกดูดนมแม่แรงจะทำให้หัวนมแตก(ร้อยละ48)ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ระดับความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ (N=100)

ระดับความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	จำนวน(คน)	ร้อยละ
ระดับดีมาก (22 – 28 คะแนน)	52	52
ระดับดี (15 – 21คะแนน)	43	43
ระดับปานกลาง(8 – 14 คะแนน)	5	5

เจตคติต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ พบว่ามารดาส่วนใหญ่ (ร้อยละ 85) เห็นด้วยอย่างยิ่งว่า การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นการสร้างสัมพันธ์อันดีระหว่างแม่ลูกส่วน ร้อยละ 38 คิดว่านมแม่ไม่สามารถทดแทนได้ด้วยนมหรืออาหารชนิดอื่นๆ ร้อยละ 37 ไม่เห็นด้วยว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นสิ่งล้ำสมัยเมื่อเทียบกับการเลี้ยงลูกด้วยนมผสม และร้อยละ 12 ไม่เห็นด้วยว่าการให้นมลูกแล้วทำให้รู้สึกเหนื่อยและอ่อนเพลีย และทำให้ไม่มีเวลาพักผ่อนดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ระดับเจตคติต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ (N=100)

ระดับเจตคติต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	จำนวน(คน)	ร้อยละ
- เจตคติสูง	58	58
- เจตคติปานกลาง	22	22
- เจตคติต่ำ	20	20

แสดงให้เห็นว่ามารดาส่วนใหญ่มีเจตคติที่ดีเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ แต่ต้องทำงานนอกบ้าน ทำให้ระยะเวลาในการให้นมบุตรอย่างเดียวนาน 6 เดือน น้อยเพราะมารดาเห็นดีเห็นงามจากการทำงานและมารดาส่วนใหญ่คิดว่าการบีบเก็บน้ำนมก่อให้เกิดความยุ่งยากระหว่างปฏิบัติงาน จึงจำเป็นต้องฝากบุตรหลานให้ปู่ ย่า ตา ยายเป็นคนดูแลต่อส่งผลอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยัง 6 เดือนแรกหลังคลอดมีจำนวนลดลง

การนำประโยชน์ไปใช้

1. เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการนำไปใช้ในงานพัฒนางานในหน่วยงานต่อไป
2. เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการให้บริการที่เหมาะสมกับลักษณะของผู้รับบริการ

ความยุ่งยากในการดำเนินงาน/ปัญหา/อุปสรรค

1. การศึกษานี้ เก็บข้อมูลมารดาที่พาบุตรมารับบริการที่คลินิกสุขภาพเด็ก ที่มารับบริการฉีดวัคซีน สิ่งแวดล้อมเสียงดัง ทำให้ผู้ตอบแบบสอบถามไม่มีสมาธิเพราะกังวลกับบุตรหลาน อาจได้ข้อมูลคลาดเคลื่อนไปบ้างจากความเป็นจริง

ข้อเสนอแนะและวิจารณ์

จากการศึกษา ความรู้ เจตคติของมารดา ต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน พบว่าความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาหลังคลอดส่วนใหญ่อยู่ในระดับดีมากถึงดี ร้อยละ 52 และร้อยละ 43 ตามลำดับ โดยข้อที่ตอบถูกมากที่สุดคือ ก่อนและหลังให้นมลูก แม่ควรล้างมือหรือเช็ดหัวนมทุกครั้งร้อยละ 99 รองลงมาคือ นมผสมได้รับการปรุงแต่งให้มีสารอาหารครบถ้วนมากกว่านมแม่ร้อยละ 96 และแม่กับลูกจะรักและผูกพันกันมากขึ้นถ้าเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ร้อยละ 95 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ วรณวิมล วิเชียรฉาย(2549) ที่พบว่าหญิงตั้งครรภ์จำนวนมากมีความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 5 อันดับแรกว่า การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างลูกและพ่อแม่ ร้อยละ 99.0 ช่วยส่งเสริมพัฒนาการของสมองและสติปัญญาของลูก ร้อยละ 97.0 ทำให้ลูกได้รับสารอาหารครบถ้วน และถ้ามีน้ำนมไม่เพียงพอสามารถส่งเสริมให้มีน้ำนมเพียงพอได้ ร้อยละ 96.0 และสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือนได้แม้ไม่มีใครเห็นด้วย ร้อยละ 79.0

จากการศึกษา ยังพบอีกว่ามารดาส่วนใหญ่ทำงานในบริษัทเอกชนต้องรีบกลับเข้าทำงานและมารดาส่วนใหญ่คิดว่าการบีบเก็บน้ำนมก่อให้เกิดความยุ่งยากระหว่างปฏิบัติงาน จึงจำเป็นต้องฝากบุตรหลานให้ปู่ ย่า ตา ยายเป็นคนดูแลต่อ ส่งผลอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยัง 6 เดือนแรกหลังคลอดมีจำนวนลดลง สอดคล้องกับการศึกษาของ ศักดิ์เคพท์และคณะ ที่พบว่ามารดาที่ประสบความสำเร็จ เป็นกลุ่มที่ได้รับการช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ในการดูแลทารกและแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับ

การเลี้ยงดูบุตรในระยะแรก ๆ และมีการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องเมื่อกลับบ้าน ทำให้มารดา เลี้ยงบุตร ด้วยนมตนเองได้นาน ดังนั้นช่วงเวลาหลังคลอดในโรงพยาบาลจึงเป็นช่วงที่สำคัญในการสนับสนุนให้ แม่มีน้ำนมเพียงพอและพร้อมที่จะให้นมบุตร วิทยาลัยการศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดอนเมือง (2550) ศึกษา ปัจจัยที่มีผล ต่อพฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยุ่อย่างน้อย 6 เดือน ของมารดาหลังคลอด ในเขตรับผิดชอบสถานีอนามัยหนองบัว อำเภอนางรองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า มารดาหลังคลอด มีความรู้ระดับปานกลาง มีทัศนคติระดับดีและมีความตั้งใจในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยุ่อย่างน้อย 6 เดือน แต่ในครอบครัวขยายมีปู่ย่า ตายาย หรือพ่อแม่ ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้มารดาหลังคลอด เลี้ยงลูกด้วยนมแม่แต่ไม่ให้เลี้ยงจนครบ 6 เดือน จึงควรมีการส่งเสริมความรู้เรื่องการเลี้ยงลูก ด้วยนมแม่กับกลุ่มปู่ย่า ตายาย หรือพ่อแม่หรือญาติผู้ดูแลมารดาหลังคลอด เพื่อให้มารดาหลังคลอด ได้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยุ่จนครบ 6 เดือน และจากผลการสำรวจของกลุ่มนมแม่ ในกลุ่มแม่และ กลุ่มพ่อ เมื่อปี 2547 แสดงให้เห็นชัดว่า ย่าและยายเป็นผู้มีอิทธิพลสำคัญต่อความสำเร็จของการเลี้ยง ลูกด้วยนมแม่ โดยร้อยละ 54.9 เชื่อว่าการให้นมแม่อย่างเดียวยุ่โดยไม่กินน้ำในระยะแรกของหลาน เป็นสาเหตุให้หลานตัวเหลือง ซีด ร่วงกายขาดน้ำ ลื่นเป็นผ้า ส่วน ร้อยละ 45.1 มั่นใจว่าการให้นมแม่ อย่างเดียวโดยไม่ต้องให้น้ำเป็นผลดีต่อหลาน และส่วนใหญ่ของกลุ่มนี้ เห็นด้วยว่าควรให้กินนมแม่ อย่างเดียวยุ่อย่างน้อย 6 เดือน

จากการศึกษา ความรู้ เจตคติของมารดา ต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยุ่อย่างน้อย 6 เดือน นี้ จึงมีข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนางานวิจัยต่อไป คือ

ควรเพิ่มหรือขยายระยะเวลาในการเก็บข้อมูล และ จำนวนของกลุ่มประชากรตัวอย่าง เพื่อให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือ และเป็นตัวแทนของประชากรในพื้นที่ได้

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้ศึกษา ขอขอบคุณมารดาที่พาบุตรมารับบริการที่คลินิก สุขภาพเด็กดี โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพทุกท่านที่เอื้อเพื่อให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

เอกสารอ้างอิง

ไสววรรณ ไผ่ประเสริฐ,กรวิภา ภูพงษ์พันธ์กุล ,วิราวรรณ วัชรขจร และวิราวรรณ โพธิ์งาม. การศึกษา ประสิทธิภาพ ของการบูรณาการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ต่ออัตราการเลี้ยงลูกด้วยนม แม่อย่างเดียวยุ่ นาน 6 เดือน ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ นครสวรรค์.วารสารการส่งเสริม สุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม ปีที่ 28 ฉบับที่ 4 ต.ค. - ธ.ค 48.

กาญจนา เอกปรัชญา และศรีนยา พงศ์พันธ์.ปัจจัยที่มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยุ่ ครบ 4 เดือน ในจังหวัดแพร่.วารสารการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม ปีที่ 21 ฉบับที่ 3 ก.ค - ก.ย. 41.

กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. คู่มือการอบรมผู้เชี่ยวชาญการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

สำนักส่งเสริมสุขภาพ; 2548.

อุทัยวรรณ ตริรัตน์พันธ์. ปัจจัยบางประการที่มีอิทธิพลต่อระยะเวลาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในมารดาที่ไม่ได้ทำงานนอกบ้าน.(วิทยานิพนธ์). มหาวิทยาลัยมหิดล: กรุงเทพมหานคร;2539

เกสร ลักขิตานนท์. ประสิทธิภาพของการให้แรงสนับสนุนทางสังคมจากสามีต่อการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา: กรณีศึกษาเมื่อบุตรมีอายุ 6 สัปดาห์ และเมื่อบุตรมีอายุ 1 ปี. ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพ เขต 7; 2546.

วรัญญา กมลครและ สันติ กมลคร.ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวน้อยกว่า 6 เดือน ของมารดาหลังคลอด ในเขตรับผิดชอบสถานีอนามัยหนองบัว อำเภอนองบุรี ศรี จังหวัดกาฬสินธุ์.วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ. ปีที่ 2 ฉบับที่2. ก.ค.– ต.ค. 2552.

จินตนา พัฒนพงศธร และศันสนีย์ เจตนาประยูรต์. อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และปัจจัยที่มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวน้อยกว่า 4 เดือน. รายงานการวิจัย. สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข: นนทบุรี; 2546.

วรรณวิมล วิเชียรฉาย. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน หลังคลอดของหญิงที่มาฝากครรภ์ ณ โรงพยาบาลพระปกเกล้า.วิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า: จันทบุรี; 2549.